

WSTĘP

Przez stulecia ludzkości towarzyszyło przekonanie, iż rozwój nauki uwolni chorych, ich bliskich oraz personel medyczny od podejmowania trudnych decyzji, stwarzając nieograniczone możliwości ratowania i podtrzymywania życia. Wydawało się, że obserwowany po II wojnie światowej rozwój nowych technologii oraz szybki postęp nauk medycznych w dziedzinie diagnostyki, farmakologii, sposobów leczenia spełniają te nadzieje. W ciągu kilkudziesięciu lat medycyna uporała się z wieloma problemami, jakie nękały ludzkość od zarania dziejów. Niespotykanym dotąd sukcesom towarzyszyło jednak wiele nowych zjawisk. Jednym z efektów postępu stało się przesunięcie granicy dzielącej życie od śmierci poza nieodwołalne uprzednio i zdawałoby się wyznaczone raz na zawsze linie graniczne ludzkiej egzystencji. Po rozwiązaniu starych, dobrze znanych problemów trzeba było stawić czoło kolejnym, znacznie trudniejszym. Lekarze zaczęli natrafiać u swych pacjentów na stany nieznane wcześniej sztuce leczenia. Pojawiły się postulaty o wyznaczenie granic takich czy innych interwencji medycznych. Podnoszono kwestię zasadności stosowania technik reanimacyjnych oraz innych metod przywracania funkcji życiowych organizmu wobec pacjentów umierających lub obłożnie chorych. Zaczęto też dostrzegać negatywne strony inwazyjnych sposobów leczenia.

Niniejsza praca jest poświęcona etycznym aspektom wąskiej kategorii działań określanych jako odstąpienie od interwencji medycznych, zaś zwieńczeniem rozważań jest etyczna ocena owych aktów podejmowanych w terminalnej fazie choroby. To wynik namysłu nad obszarem ludzkiego życia naznaczonym bólem i cierpieniem, gdzie nie ma uzasadnionych nadziei na wyzdrowienie lub innymi słowy gdzie medycyna, mimo potężnego arsenału środków, pozostaje bezsilna. Przez odstąpienie od interwencji medycznych w terminalnej fazie choroby będziemy rozumieć niepodjęcie terapii, bądź przerwanie już rozpoczętej, co będzie lub może być sprzężone ze śmiercią chorego. Analiza etyczna tego typu postępowania będzie kluczowym tematem niniejszych rozważań.

Zapowiedziany temat badań daje okazję do szerszego spojrzenia na różnorodne zagadnienia związane z wymiarem moralnym podejmowania lub niepodejmowania interwencji medycznych. Centralnym zagadnieniem książki nie jest zatem eutanazja, choć będzie się ona pojawiać w dalszych wywodach. W ramach badań będziemy sięgać do dorobku różnych dyscyplin naukowych, lecz te interdyscyplinarne zabiegi zmierzają do wypracowania rozwiązań etycznych i temu jest podporządkowana struktura pracy.

Nie należy się spodziewać, że w zachowanej przez wieki literaturze medycznej, etycznej, teologicznej lub prawnej można znaleźć analizy dotyczące „odstąpienia od interwencji medycznych w terminalnej fazie choroby” – sformułowania ukutego na użytek niniejszej rozprawy. Jednak spróbujemy prześledzić historię poglądów etycznych odnoszących się bezpośrednio lub pośrednio do analizowanego zagadnienia, a związanych ze sztuką leczenia. Postaramy się dotrzeć do najważniejszych wypowiedzi lekarzy albo przedstawicieli nauk humanistycznych, w których to wypowiedziach – odpowiednio do poziomu swej wiedzy – mówili oni o ograniczeniach sztuki leczenia lub wyznaczali określone ramy stosowania interwencji medycznych. Stanowi to treść pierwszego rozdziału. Drugi jest poświęcony współczesnym poglądom na kwestię odstępowania od interwencji medycznych, a trzeci wskazuje na odniesienia moralne różnych aspektów życia ludzkiego w kontekście śmiertelnej choroby, wyniszczenia organizmu oraz procesu umierania. Jest także próbą analizy moralnej zjawisk i zachowań występujących na obszarze odstępowania od interwencji medycznych w terminalnej fazie choroby. W każdym rozdziale zostaną wykorzystane odmienne zabiegi metodyczne ukierunkowane na osiągnięcie planowanych celów badawczych (odtworzenie historii idei, analiza współczesnych poglądów, wypracowanie skutecznych narzędzi analizy moralnej i oceny konkretnej kategorii aktów).

Zagadnienie odstąpienia od interwencji medycznych w terminalnej fazie choroby nie doczekało się jeszcze osobnej polskiej monografii. Współcześnie temat ten jest podejmowany najczęściej przy okazji rozważań nad różnymi aspektami etycznymi leczenia, koncepcją różniącą środki medyczne zwyczajne i nadzwyczajne lub w opracowaniach dotyczących eutanazji.